

УДК: 353.265:343.21(4)
Biblid 1451-3188, 17 (2018)
Год XVII, бр. 64, стр. 41–61
Изворни научни рад

МАЛОЛЕТНИЧКО КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО У ШВАЈЦАРСКОЈ КОНФЕДЕРАЦИЈИ

Владимир МИЛЕТИЋ¹

Апстракт: Швајцарски закон о малолетничком кривичном праву из 2003. године припада групи савремених закона који регулише на специфичан начин статус малолетних преступника у материјалном, процесном и примењивом праву. Закон се односи на малолетне извршиоце кривичних дела старости од 10 до 18 година у време извршења злочина. Особе испод овог узраста третирају се као деца која су ван области кривичног права и подложна су мерама социјалне помоћи. У Закону се наглашава обавеза суда да приликом спровођења кривичног поступка против малолетних лица, обавезно води рачуна о заштити њихове личности, поштовању животних и породичних околности и развоју и подизању малолетника, а што је у складу са међународним стандардима. Закон разликује две врсте санкција које се могу изрећи малолетним извршиоцима кривичних дела, и то: заштитне мере које се односе на починиоце којима је потребан посебан надзор или терапијски третман, и казне које се односе на малолетне извршиоце тешких кривичних дела. У сваком појединачном случају суд прелиминарно испитује личност малолетника и његове личне односе и карактер. У одређеним случајевима суд може донети одлуку о амбулантном или стационарном (институционалном) надгледању малолетника којем, по правилу, претходи медицински или психолошки преглед надлежних институција. Могућа је притом и примена заштитних мера предострожности и током обављања испитивања личних односа малолетника.

Кључне речи: Малолетник, кривично дело, суд, одговорност, санкције, швајцарски закон.

1) УВОД

Будући да се и малолетници јављају као учиниоци кривичних дела то је и за њих, од најстаријих времена па до данас, примењиван систем кривичне

¹ Први основни суд у Београду. E-mail: vlad.miletic@gmail.com

одговорности и кажњивости, који се зависно од историјског периода разликовао. Тако данас постоје два система малолетничког кривичног права или права о одговорности и кажњивости малолетника за кривична дела. Први кривичноправни систем је класичан, конвенционалан, уобичајен. Према овом систему у кривичном закону или законнику су јединствено прописане одредбе о одговорности и кажњивости, како пунолетних тако и малолетних учинилаца кривичних дела, наравно уз уважавање посебних карактеристика личности малолетника због њиховог узраста, незрелости и особина личности. Највећи број кривичних законодавстава и данас прихвата овај систем (Шпанија, Руска Федерација, Пољска, Украјина, Грчка, Холандија, Шведска). Други је модеран, савремени, заштитнички кривичноправни систем. Он је новијег датума. Према овом систему, поред кривичног закона или законика који уређује кривичну одговорност и систем кривичних санкција за пунолетна (а изузетно и за правна) лица, доноси се посебни тзв. малолетнички кривични закони, закони који на специфичан начин уређују положај малолетника у кривичном праву, основе њихове кривичне одговорности и систем кривичних санкција, односно посебне органе кривичног правосуђа и посебан кривични поступак према малолетницима као учиниоцима кривичних дела (Аустрија, Италија, Француска, Немачка, Македонија, Црна Гора, Србија, Хрватска, Босна и Херцеговина). Управо је Швајцарска конфедерација прихватила други систем доношењем посебног Савезног Закона о малолетничком кривичном праву (Малолетничког кривичног закона) – *Bundesgesetz uber das Jugendstrafrecht (Jugendstrafgesetz, JStG)*, 20. јуна 2003. године, од стране Савезне скупштине швајцарских чланица Конфедерације.² Закон је донет на основу члана 123 Савезног Устава, након усвајања препоруке Савезног Горњег дома парламента од 21. септембра 1998. године. Тиме је на специфичан начин уређен положај малолетних учинилаца кривичних дела, који је до тада био регулисан Кривичним закоником – *Schweizerisches Strafgesetzbuch*, донетим 21. децембра 1937. године.³ Прва држава у свету која је успоставила посебан кривичноправни положај малолетника била је Канада, где је још 1908. године донет посебан Закон о малолетним делинквентима.⁴ Овај законски текст данас је заменио Закон о малолетничком кривичном правосуђу из 2002. године.⁵ Додуше, у овој северноамеричкој држави је још 1894. године био у примени

² BBl 1999 vom 20. Juni 2003. (Stand am 1 Januar 2013).

³ *StGB, StPO, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Bundesgesetz uber das Jugendstrafrecht (Jugendstrafgesetz, JStGB), Verordnung zum Strafgesetzbuch und zum Militarstrafgesetz (V-StGB-MStG)*, 7. Auflage, Liberis plus, Zurich, 2013, pp. 209-228; BBl 1918 IV 1 vom 21. Dezember 1937; *Schweizerisches Strafgesetzbuch*, Stand am 1. April 1997, Bern, 1997.

⁴ *The Juvenile Delinquents Act*, Statutes of Canada, 1908.

⁵ *The Youth Criminal Justice Act*, Statutes of Canada, 2002. Овај закон је ступио на снагу 1. априла 2003.

Закон о хапшењу, суђењу и затварању младих преступника (*The Act Representing Arrest, Trial and Imprisonment of Youthful Offenders*) који је прописивао систем мера за спречавање и сузбијање делинквенције малолетника.⁶ Међу државама на европском континенту које су пошле путем осамостаљивања малолетничког кривичног права доношењем посебних законских текстова за ову категорију учинилаца кривичних дела, међу првима су биле Велика Британија 1908. године (иако је још 1854. године био у примени посебан *The Jouthful Offenders Act* који је афирмисао превентивни уместо репресивног, казненог реаговања на асоцијална понашања малолетника узроста од седам до четрнаест година), Француска и Белгија 1912. године, Немачка 1923. године, Италија 1930. године (Закон о малолетницима који уводи институт судског опроста, као и условну осуду за малолетнике), Финска 1940. године итд.⁷ Тако Република Финска 1940. године доноси први Закон о младим преступницима (*Young Offenders Act*).⁸ Потом, у циљу унапређења постојећих кривичноправних решења која се примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела, у Финској се доноси Експериментални закон о малолетничкој казни (*Experimental Juvenile Punishment Act*) 1996. године, да би коначно 2004. године био донет и нови Закон о малолетничкој казни (*Juvenile Punishment Act*).⁹ Посебан „малолетнички кривични закон“ постоји и у Републици Француској где је у примени Ордонанса за децу и малолетнике (*Ordonnance No. 45-174) du 2. fev.* 1945. године допуњена Законом број 2002–1138 од 9. септембра 2002. године. Потом је у Савезној Републици Немачкој положај малолетника у кривичном праву уређен одредбама Закона о малолетничком кривичном правосуђу из 1974. године (*Jugendgerichtsgesetz*) са изменама и допунама из 2011. године.¹⁰ У Републици Аустрији је положај малолетних учинилаца кривичних дела прописан Законом о малолетницима (*Jugendgerichtsgesetz*) из 1988. године (чија је иначе прва верзија била сачињена још 1928. године).¹¹ Италија је за време владавине краља Витореа Емануела III још 1930. године

⁶ Миодраг Симовић et al., *Малолетничко кривично право*, Бања Лука, 2015, стр. 20-21.

⁷ Romano Ricciotti, *La giustizia penale minore*, Cedam, Padova, 2007, pp. 6-9; Обрад Перић, Развој малолетничког кривичног права и решења заступљена у новом кривичном законодавству о малолетницима у Републици Србији, *Бранич*, Београд, број 1-2/2007, стр. 135-136.

⁸ Act No. 262/1940.

⁹ Act No. 1058/1996.; Act No. 1196/2004.

¹⁰ *Jugendgerichtsgesetz* (JGG) је иначе усвојен 1953. године, а данас је на снази верзија закона која је усвојена 11. децембра 1974. године (*Bundesgesetzblatt BGBl*) I, број 3427 са изменама и допунама од 6. децембра 2011. године (*Bundesgesetzblatt BGBl*) I, број 2554; *StGB, Strafgesetzbuch, BetaubungsmittelG, WehrstrafG, WirtschaftsstrafG, Völkerstrafgesetzbuch und weitere Vorschriften*, 50. Auflage, Beck, München, 2012, pp.195-206.

¹¹ *Jugendgerichtsgesetz* - JGG (*Bundesgesetzblatt BGBl*) I, број 599/1988.

донела Закон о малолетницима. Потом је 1934. године донет и Регионални Законски декрет број 1404 који је успоставио независан и посебан суд за малолетне учиниоце кривичних дела (састављен од двоје професионалних судија и једног судије поротника који је по професији био социолог, биолог, педагог, психијатар или криминални антрополог). Но, поред надлежности у области кривичног права, овај је суд водио и поступак у грађанским и управним поступцима где су се малолетници појављивали као странке. Законски декрет је, између осталог, прописивао меру упућивања малолетног учиниоца кривичног дела у центар за преваспитање малолетника. Ова је мера Законским декретом број 888 који је донет 1956. године замењена мером васпитања и образовања коју су извршавале социјалне службе. Коначно, 1988. године и у Италији долази до значајнијих промена у области малолетничког кривичног права након усвајања Декрета Председника Републике број 448/88, чије су одредбе посвећене посебном положају малолетних учинилаца кривичних дела и кривичном поступку према њима.¹²

2) ПОЛОЖАЈ МАЛОЛЕТНИКА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

Већ у одредби члана 1 Малолетнички кривични закон Швајцарске конфедерације истакао је да се он примењује према лицима која су пре навршених осамнаест година учинила кривично дело, било да је оно одређено Кривичним закоником, било да је одређено другим савезним законом (споредно, помоћно, допунско кривично законодавство). При томе је суд дужан да се у кривичном поступку који води према малолетном учиниоцу кривичног дела придржава принципа из члана 2 Закона – а то су: а) заштита, и б) васпитање малолетника, уз пуно уважавање животних околности малолетника и односа у његовој породици, као и в) потреба развоја његове личности. Такође је Закон указао да све наведене околности и принципе суд треба да тумачи у односу на старост и ниво развоја личности малолетника и то искључиво у његову корист.

На малолетнике, као учиниоце кривичних дела прописаних у Кривичном законiku или у споредном, допунском кривичном законодавству, такође се примењују одредбе овог Законика које се односе на: а) кривично дело и кривичну одговорност (чл. 1–33 КЗ), осим члана 20 (који уређује институт 'сумњива кривица'), б) казне (чл. 47–48 и 50 КЗ), в) принципе за примену мера безбедности (чл. 56–56а КЗ), г) одузимање имовинске користи и заштиту права оштећеног (чл. 69–73 КЗ), д) принципе извршења казни (члан 74 КЗ), ђ) надокнаду за рад (члан 83 КЗ), е) односе са спољним светом (члан 84 КЗ), ж) контроле и испитивања (члан 85 КЗ), и з) прекид извршења казне (члан 92 КЗ).

¹² *Decreto del presidente della Repubblica No. 448/88.*

Доношењу Закона је претходило усвајање препорука Савезног Горњег дома парламента од 21. септембра 1998. године. Овај Закон је на специфичан начин уредио положај малолетних учинилаца кривичних дела који је до тада био регулисан Кривичним закоником – *Schweizerisches Strafgesetzbuch* из децембра 1937. године.¹³ Већ у одредби члана 1 Малолетнички кривични закон је истакао да се он примењује према лицима која су у узрасту до навршених осамнаест година живота учинила кривично дело. При томе је суд дужан да се, у кривичном поступку који се води према малолетном учиниоцу кривичног дела, придржава принципа из члана 2 Закона – а то су: а) заштита и васпитање малолетника, б) пуно уважавање животних околности малолетника и односа у његовој породици, и в) потреба развоја личности малолетника. Такође је Закон указао да све наведене околности и принципе суд треба да тумачи у односу на старост и ниво развоја личности малолетника и то искључиво у његову корист. Сви ови захтеви су у складу са релевантним међународним стандардима о малолетничком кривичном правосуђу. Швајцарски Малолетнички кривични закон у погледу одређивања граница малолетства предвиђа специфично решење. Тако је у члану 3 изричито прописано да се као малолетник сматра лице које је извршило кривично дело у узрасту од навршених десет година до ненавршених осамнаест година. У поређењу са наведеним законским решењима из упоредног законодавства, то је најнижа граница за прописивање кривичне одговорности малолетника (јер само Грчка и Турска познају као доњу границу ове одговорности са навршених дванаест година живота). Уколико се пак ради о лицу узраста до десет година старости – дете (члан 4) које је извршило кривично дело предвиђено у закону, тада се не води кривични поступак, већ се о томе обавештава законски заступник детета (родитељ, усвојилац или старалац). Ако у спроведеном поступку надлежни орган утврди да је таквом детету потребна посебна врста помоћи, о томе се без одлагања обавештава орган старатељства или други законом одређени орган за социјалну помоћ за малолетнике. Интересантно је да швајцарски законодавац не разликује млађе и старије малолетнике, већ се одредбе Малолетничког кривичног закона о кривичној одговорности и примени кривичних санкција (заштитне мере и казне) јединствено примењују на лица која су извршила кривично дело у узрасту од навршених десет до ненавршених осамнаест година живота.

3) ВРСТЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА ЗА МАЛОЛЕТНИКЕ

Малолетнички кривични закон у Швајцарској конфедерацији у поглављу трећем разликује две врсте санкција које се могу изрећи малолетним

¹³ *StGB, StPO, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Bundesgesetz über das Jugendstrafrecht (Jugendstrafgesetz, JStGB), Verordnung zum Strafgesetzbuch und zum Militärstrafgesetz (V-StGB-MStG)*, op. cit., pp. 209-228; BBl 1918 IV 1 vom 21. Dezember 1937.

учиниоцима кривичних дела. То су: а) заштитне мере (*Schutzmassnahmen*), и б) казне (*Strafen*).¹⁴ Без обзира за коју се од ових кривичних санкција суд одлучи, потребно је да претходно спроведе испитивање личности малолетника (чл. 5–9). Оно се првенствено односи на упознавање и разјашњење личних односа малолетника, те посматрање и процену његове личности, као и карактерних особина и сл. (члан 9). Зато је Закон изричито прописао, уколико је то неопходно због доношења одлуке о примени заштитне мере или казне према малолетном учиниоцу кривичног дела, да је надлежни орган старатељства (који је новелом Закона о старатељству – „Заштита одраслих, лични закон, права детета“ од 18. децембра 2008. године замењен изразом ‘орган за заштиту деце и одраслих’) дужан да претходно утврди, провери и разјасни све личне односе малолетника, посебно у погледу његове уже и шире породице, васпитање, школу и посао.¹⁵ Да би се остварио овај циљ, суд може и да донесе одлуку о амбулантном или стационарном (институционалном) посматрању малолетника. Но, суд је овлашћен да за ово испитивање личних односа малолетника може да ангажује и одговарајуће стручно лице, односно установу која гарантује његово стручно спровођење. У случају постојања озбиљног основа за сумњу у психичко или физичко здравље малолетника, суд доноси одлуку о смештају малолетника у отворену или затворену установу ради примене одговарајућег третмана, коме обавезно претходи медицински или психолошки преглед од стране надлежне установе. Такође је надлежни орган у смислу одредбе члана 5 овлашћен да у току овако спроведеног испитивања личних односа малолетника донесе одлуку о примени предострожних (превентивних) заштитних мера (прописаних у одредбама чл. 12–15).

4) ЗАШТИТНЕ МЕРЕ

Заштитне мере (*Schutzmassnahmen*) су основне, примарне и најзначајније мере друштвене реакције које се у циљу заштите најзначајнијих друштвених добара и вредности примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела. Општи услови за примену заштитних мера (предвиђени у члану 10) јесу: а) да је малолетник извршио кривично дело за које је у закону прописана казна без обзира на врсту и меру и, б) да је малолетник дао изјаву да му је неопходан посебан васпитни надзор или терапеутско лечење.¹⁶ Ако су испуњена ова два кумулативна услова суд доноси пресуду којом малолетнику изриче заштитну меру по свом слободном уверењу и избору, независно од тога да ли је

¹⁴ *StGB, StPO, Schweizerisches Strafgesetzbuch, JStGB, Jugendstrafgesetzbuch*, op. cit., pp. 216–224.

¹⁵ Jean Zermatten, *The Swiss Federal Statute on Juvenile Criminal law*, Springer, Dordrecht, 2006, pp. 228–241.

¹⁶ W. T. Haesler, *Juvenile Delinquency in Switzerland*, *Eurocriminology*, broj 11/1997, pp. 133–150.

малолетник крив за учињено кривично дело или не. Од овог правила постоји један изузетак. Тако, суд може да се уздржи од изрицања заштитне мере малолетнику који нема пребивалиште на подручју Швајцарске конфедерације, иако су испуњени напред наведени услови, те да му изрекне неку од законом прописаних казни. У Швајцарској се малолетном учиниоцу кривичног дела могу изрећи следеће заштитне мере: а) надзор – члан 12, б) лична брига – члан 13, в) амбулантно лечење – члан 14, и г) смештај код приватних лица или у васпитне или терапеутске установе – члан 15.¹⁷ За примену ових мера Малолетнички кривични закон прописује одређене услове, време трајања, као и начин њиховог извршења. При томе је изричито прописана могућност замене изречене заштитне мере другом, погоднијом мером уколико су се у току њеног извршења промениле околности и прилике везане за личност малолетника и његове личне односе, а посебно за његове односе у погледу породице, васпитања, школовања и запослења (члан 18). Замена изречене мере се врши од стране суда, на захтев малолетника или његовог законског заступника, посебно уколико се изречена мера замењује у конкретном случају строжијом мером, када суд доноси пресуду о таквој замени.

Надзор

У одељку првом, трећег поглавља Малолетнички кривични закон предвиђа заштитне мере. Прва мера ове врсте која се може изрећи малолетним учиниоцима кривичних дела је надзор (*Aufsicht*). Та је мера прописана у члану 12. Она се може изрећи уколико постоји могућност да лице које врши родитељско старање или хранитељ предузме мере предострожности чиме би се обезбедио одговарајући васпитни надзор или терапеутско лечење малолетника који је извршио кривично дело. Изрицањем ове мере суд у пресуди одређује одговарајуће лице или установу која врши надзор над малолетником, његовим животом, школовањем или радом, односно понашањем и испуњавањем својих обавеза. Закон је искључио примену ове мере према малолетнику коме је у законом предвиђеном поступку постављен старалац. У спровођењу ове мере одређено лице или установа могу давати упутства родитељу, хранитељу или другом лицу код кога се малолетник налази у погледу ефикаснијег и квалитетнијег извршења изречене заштитне мере. О примени ове мере, успешном и ефикасном извршењу или проблемима у њеном извршењу, одређено лице или установа редовно обавештавају суд који је и изрекао ову заштитну меру.

¹⁷ Jean Zermatten, *Realizing the Rights of the Child*, C.F. Muller, Zurich, 2007, pp. 119-128.

Лична бригаа

Лична бригаа (*Personliche Betreuung*) из члана 13 Закона је друга врста заштитних мера које суд може изрећи малолетним учиниоцима кривичних дела. Ова се мера изриче ако суд дође до уверења да према малолетнику није довољно изрећи меру васпитног надзора или терапеутског лечења од стране одговарајућег лица или установе. Дакле, овде се ради о мери супсидијарног карактера. Применом ове мере суд одређује одговарајуће лице које пружа подршку родитељима, односно хранитељима у њиховом васпитном задатку. При томе, ово лице непосредно и лично преузима бригу о малолетнику, његовом понашању, уздржавању од кршења норми правног поретка и вршења кривичних дела. Суд, такође, применом ове мере може да пренесе одређена овлашћења на одговарајуће лице које врши личну бригу над малолетником, а која су везана за васпитање, третман и образовање малолетника. Тако се на одговарајући начин може и ограничити родитељска бригаа.

Амбулантно лечење

У члану 14 Малолетнички кривични закон предвиђа заштитну меру под називом: „Амбулантно лечење“ (*Ambulante Behandlung*). Она се примењује ако су испуњени следећи кумулативно прописани услови: а) да је малолетник извршио кривично дело предвиђено у закону, и б) да малолетник пати од психичких сметњи, оштећења у развоју личности или да је зависан од употребе опојних дрога или сличних средстава.¹⁸ Оваквом малолетнику суд у пресуди изриче одговарајући амбулантни третман као врсту заштитне мере која има двојаку сврху: а) заштитне (васпитне) мере, и б) медицинске мере безбедности с циљем да се отклоне стања и услови који представљају био-психо-социјалну карактеристику његове личности, због које је он управо и извршио кривично дело и како би се отклањањем или умањењем ове опасности спречило да такво лице поново изврши кривично дело. При изрицању мере амбулантног лечења суд истовремено одређује и установу у којој ће се такво лечење спровести. Преко извештаја ове установе о току и резултатима примењених медицинских, терапеутских и других третмана суд прати извршење ове заштитне мере, односно издаје установи одређена упутства и препоруке у функцији органа надзора (члан 17).

¹⁸ M. A. Niggli, M. Heer, H. Wiprachtinger, *Schweizerische Strafprozessordnung*, Basel, 2014, pp. 299-307.

Смештај малолетника

Последња врста заштитних мера коју познаје швајцарско малолетничко кривично законодавство из члана 15 јесте „смештај код приватних лица или у приватне или јавне васпитне или терапеутске установе“ (*Unterbringung*).¹⁹ Ова се мера изриче уколико се неопходно васпитање малолетника и брига над животом малолетника не може обезбедити изрицањем и извршењем неке друге заштитне мере. То указује да је примена ове мере супсидијарног карактера. Она се, наиме, примењује тек ако и када нека друга заштитна мера не може да ефикасно и квалитетно обезбеди васпитање малолетника и бригу (надзор) над његовим животом, понашањем, школовањем и радом. Приликом изрицања мере смештаја малолетника суд у пресуди одређује где ће се и на који начин смештај малолетника извршити. Тако суд може да одлучи да се смештај малолетника обави: а) код приватних лица, б) у васпитној установи, и в) у терапеутској установи. Битно је да се ради о лицу или установи која по процени, уверењу суда може на најбољи и најефикаснији начин да малолетнику пружи неопходну васпитну и терапеутску помоћ. Ако се пак ради о малолетнику који се налази под старатељством, тада суд издаје налог органу старатељства да изврши изречену заштитну меру смештаја малолетника. У одређеним, законом таксативно наведеним случајевима, суд може да изрекне меру смештаја малолетника у затвореној установи само: а) ако је то неизбежно (неопходно) ради личне заштите или лечења психичке сметње малолетника, и б) ако је то неопходно ради заштите трећих лица од озбиљне претње малолетника.²⁰ Пре смештаја малолетника ради примене одговарајућег третмана његове психичке сметње у отворену или затворену установу (приватног или јавног карактера) суд је дужан да спроведе одговарајуће медицинско или психолошко вештачење (евалуацију) малолетника, уколико то већ није спроведено у поступку разјашњења личних односа, посматрања и процене малолетника у смислу члана 9 став 3 Закона. Лице или установа која извршава меру смештаја малолетника редовно обавештава путем „извештаја“ суд о току и резултатима (успеху) у примени изречене мере, поступајући истовремено по неопходним упутствима и налозима суда који врши надзор над њеном применом. У сваком случају приликом примене ове заштитне мере потребно је обезбедити примерено и несметано образовање и подучавање малолетника (члан 17). У смислу члана 48 Закона швајцарски кантони су обавезни да обезбеде неопходне установе за извршење мере смештаја (члан 15) и казне лишења слободе (члан 27) најкасније у року од десет година од дана ступања на снагу Закона (а то је 1. јануар 2007. године).

¹⁹ Andreas Donatsch, Brigitte Tag, *Strafrecht II, Verbrechenslehre*, C. F. Muller, Zurich, 2008, pp. 277-289.

²⁰ Goerg Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, Bern, 2015, pp. 514-523.

5) КАЗНЕ

Друга, тежа врста кривичних санкција које прописује Малолетнички кривични закон у Швајцарској конфедерацији у трећем поглављу, у трећем одељку јесу казне (*Strafen*). Оне се изричу супсидијарно, ако у конкретном случају примена заштитних мера не може, према оцени суда, да оствари Законом прокламовану сврху (циљ). Два су услова потребна за изрицање казне према малолетном учиниоцу кривичног дела (члан 11). То су: а) да је малолетник извршио кривично дело предвиђено у основном или споредном, допунском кривичном законодавству, и б) да је малолетник крив за учињено кривично дело, дакле, да поседује одређени степен свесног и вољног психолошког стања (урачунљивост) и да има одређени психички однос према учињеном кривичном делу. Или како је то Закон рекао да је малолетник, „способан за кривично дело и да је свестан свог погрешног дела, али да он и након те спознаје наставља да делује“.²¹

Швајцарско кривично право предвиђа четири казне за малолетне учиниоце кривичних дела. То су: а) опомена – члан 22, б) лични рад – члан 23, в) новчана казна – члан 24, и г) лишење слободе (затвор) – члан 25.²² При томе је Закон у одредби члана 21 изричито прописао могућност ослобођења од казне (*Strafbefreiung*). То је изузетно законско овлашћење суда којим се кривично одговоран учинилац кривичног дела, противно начелу законитости, односно начелу правичности, ослобађа од законом прописане казне. Наиме, суд може малолетног учиниоца кривичног дела, иако су испуњени сви законом прописани услови, да у потпуности ослободи од казне у следећим случајевима: а) када би примена казне угрозила остварење циља (сврхе) раније изречене заштитне мере или заштитне мере која је изречена у току кривичног поступка, б) када је малолетник са ниским степеном кривице извршио кривично дело којим су проузроковане „мале“ последице. Када постоји „низак“ степен кривице, односно „мала“ последица представља фактичко питање које суд решава у сваком конкретном случају, в) када је малолетник сопственим радом у што већој мери (обиму) надокнадио (исправио) кривичним делом проузроковану штету или је уложио посебан напор да надокнади причињену штету, под условом да је примена казне у конкретном случају од „веома малог“ интереса за јавност и за оштећеног, г) када је малолетник и сам оштећен (повређен) проузрокованим непосредним последицама свог учињеног кривичног дела тако да је примена казне према њему непримерена, д) када је малолетник због извршеног

²¹ G. Stratenwerth, M. A. Niggli, H. Wiprachtiger, *Basler Kommentar, Strafrecht*, Basler, Basel, 2013, pp. 398-406.

²² S. H. Decker, N. Marteache, *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht, 2017, pp. 289-301.

кривичног дела већ кажњен од стране родитеља, других лица која су задужена за његово васпитање или трећих лица, ђ) када је од извршења кривичног дела протекло дуже време у коме се малолетник добро владао из чега се може закључити да је интерес јавности и оштећеног за примену казне према њему незнатан. Када постоји „дужи“ проток времена фактичко је питање за суд у сваком конкретном случају, и е) када је држава у којој малолетник има боравак, због извршеног кривичног дела на територији Швајцарске, већ покренула према њему кривични поступак сходно својим националним прописима или је исказала спремност да такав поступак покрене.

Опомена

Прва и најблажа врста малолетничке казне јесте опомена (*Verweis*) предвиђена у члану 22 Малолетничког кривичног закона.²³ Она се састоји у прекору, упозорењу малолетника од стране суда којим му се указује на „неодобравање“ извршеног кривичног дела. Ова се казна састоји у социјално-етичкој оцени понашања малолетника које са становишта правног поретка суд не одобрава. Тада му суд изриче опомену ако је дошао до уверења да је само упозорење довољно да се кривично одговоран (крив) малолетни учинилац кривичног дела одврати од даљег вршења истог или других кривичних дела. Дакле, опомена се састоји у формалном неодобравању извршеног кривичног дела. Но, уз опомену суд може да малолетнику у пресуди изрекне додатно условну казну у трајању од шест месеци до две године. Уз казну, суд малолетнику даје и потребна упутства у погледу његовог живота, школовања и рада. Уколико пак малолетник у време трајања условне казне поново изврши неко кривично дело или не поступи по датом упутству, тада је суд овлашћен да пресудом изрекне другу казну.

Лични рад

Лични рад (*Personliche Leistung*) је врста казне за малолетне учиниоце кривичних дела прописана чланом 23.²⁴ Ова малолетничка казна под називом: „Лични рад“ је иначе позната и као алтернативна санкција (парапепална мера) за пунолетна лица у виду „друштвено-корисног рада“ или „рада у јавном интересу“. Применом ове казне малолетник се упућује да обави лични рад, без накнаде, у корист друштвене заједнице: социјалних установа, фабрика од

²³ Scott H. Decker, Josine Junger Tas, *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht, 2006, pp. 289-301.

²⁴ J. Beat Ackerman, H. Wiprahtiger, *Strafrecht, Basler Kommentar*, 2. Auflage, Helbing Lichtenhahn, Basel, 2007, pp. 267-271.

јавног значаја, лица са посебним потребама или оштећеног (али само уз његову писмену сагласност). Закон је изричито одредио да се рад малолетника мора прилагодити његовим годинама (узрасту) и способностима. Но, суд је овлашћен да лични рад изрекне и у форми (облику) учешћа малолетника на одговарајућим стручним курсевима или другим сличним манифестацијама. Приликом изрицања казне личног рада малолетника, суд одређује и конкретно време његовог трајања – највише до десет дана. За малолетнике који су у време извршења кривичног дела навршили петнаест година живота, казна личног рада се може изрећи и у трајању до три месеца уз обавезу задржавања на одређеном месту (локацији) у циљу спречавања, предупредивања поновног вршења кривичних дела. Уколико малолетник не изврши наложени лични рад у одређеном року или га врши некавалитетно, неефикасно и неуредно (лоше), орган који спроводи извршење ове казне је дужан да га опомене уз давање новог, крајњег рока за извршење наложеног личног рада. У случају да малолетник и поред изречене опомене настави са неизвршењем уопште или неуредно изречене казне личног рада (дакле, када изречена опомена остане неуспешна), а малолетник још увек није навршио петнаест година живота, суд може да га обавезе да обави лични рад уз непосредни надзор органа који спроводи извршење рада или другог одређеног лица.

Новчана казна

Попут многих других савремених кривичних законодавстава и швајцарско малолетничко кривично право познаје новчану казну у систему мера друштвеног реаговања на криминалитет малолетника. Новчана казна (*Busse*) је предвиђена у члану 24.²⁵ Она се изузетно може изрећи за учињено кривично дело, али не сваком малолетнику, већ само малолетнику који је у време извршења кривичног дела навршио петнаест година живота. При изрицању ове казне, суд води рачуна о личним (у првом реду имовинским) приликама малолетника. Тако суд може малолетнику да изрекне новчану казну у износу до две хиљаде франака (новчана казна у одређеном-фиксном износу), одређујући и рок њеног плаћања (односно продужење рока) у целисти или у ратама, зависно од могућности малолетника. Специфично је решење према коме у случају погоршања личних (и имовинских) прилика малолетника, без његове кривице, а које су биле од одлучујућег (меродавног) значаја за одређивање новчане казне после доношења пресуде, суд може да пресудом умањи износ изречене новчане казне који се саображава (прилагођава) новонасталим приликама малолетника. На захтев малолетника суд може да изречену новчану казну преиначи, делимично или у целисти, у казну личног

²⁵ Andreas Donatsch, Brigitte Tag, *Strafrecht*, 10. Auflage, C. F. Muller, Zurich, 2014, pp. 189-191.

рада, осим уколико је новчана казна изречена као замена због неизвршеног претходно изреченог личног рада.²⁶ И на крају, уколико малолетник изречену новчану казну не плати у судском одлуком одређеном року, тада је суд преиначује (заменује) лишењем слободе у трајању до тридесет дана (суплаторни затвор), осим ако је малолетник без своје кривице постао неспособан за њено плаћање.

Лишење слободе

Најтежа казна која се може изрећи малолетном учиниоцу кривичног дела и у швајцарском кривичном праву је казна лишења слободе – затвор (*Freiheitsentzug*).²⁷ Ова је казна прописана у члану 25. Састоји се у одузимању слободе кретања малолетнику за пресудом одређено време и смештању у посебну заводску установу. Тако се ова казна лишења слободе може изрећи ако су испуњени следећи кумулативни услови: а) да је малолетник у време извршења кривичног дела навршио петнаест година, и б) да је малолетник извршио кривично дело (злочин или преступ) предвиђен законом.²⁸ Тада му суд зависно од околности објективног и субјективног карактера изриче казну лишења слободе у одређеном трајању које се креће од једног дана до годину дана. Ако је пак малолетник узраста од шеснаест година извршио кривично дело, тада му суд може изрећи казну лишења слободе у трајању до четири године ако су испуњени следећи кумулативни услови: 1) ако је извршено кривично дело (злочин) за које је законом прописана казна затвора за пунолетно лице у трајању од најмање три године, и 2) ако је извршено законом таксативно наведено кривично дело: а) тешка телесна повреда из члана 122, пљачка из члана 140 став 3, и кривично дело против слободе извршено под нарочито отежавајућим околностима из члана 184 Кривичног законика, б) ако је при извршењу кривичног дела малолетник испољио висок степен свирепости, окрутности, бескрупулозности, и в) уколико су намера малолетника, сврха извршења кривичног дела или начин његовог извршења били понижавајуће (дифамне) природе.²⁹ На захтев малолетника, у смислу

²⁶ StGB, *Schweizerisches Strafgesetzbuch*, Aktuell geltende Fassung 2013, 7. Auflage, C. F. Muller, Zurich, 2013, pp. 77-78.

²⁷ Marc Thommen, *Introduction to Swiss Criminal law*, Universitat Zurich, Zurich, 2007, pp. 278-286.

²⁸ Кривични законик у члану 9 став 1 дефинише злочин (*Verbrechen*) као кривично дело за које је прописана казна строгог затвора (*Schweizerisches Strafgesetzbuch* vom 21. Dezember 1937, Stand am 1. April 1996, Bern, 1997, pp. 3); Кривични законик у члану 9 став 2 дефинише преступ (*Vergehen*) као кривично дело за које је прописана казна затвора.

²⁹ M. Niggli, H. Wiprachtiger, M. Aleksander, *Kommentar Strafrecht*, Helbing Lichtenhalm, Basel, 2007, pp. 278-286.

члана 26 суд који је изрекао казну лишења слободе може да изречену казну у трајању до три месеца преиначи у казну личног рада у истом трајању, осим уколико је казна лишења слободе изречена због неизвршене претходно изречене казне личног рада.

6) ЗАСТАРЕЛОСТ

Застарелост је основ гашења права државе на примену кривичне санкције услед протекла законом одређеног времена. Зависно од тренутка када почиње да тече рок застарелости, разликује се: а) застарелост кривичног гоњења (аболиција), и б) застарелост извршења изречене кривичне санкције. Рок застарелости кривичног гоњења почиње да тече од дана извршења кривичног дела (то је дан када је радња извршења у виду чињења или нечињења предузета, без обзира када је наступила последица кривичног дела).³⁰ Ова застарелост има најшире дејство јер се њеним наступањем кривични поступак уопште не може започети, а ако је започет, онда се обуставља. Према одредби члана 36 кривично гоњење малолетника застарева када протекне време од: а) пет година за кривично дело за које је прописана казна лишења слободе за пунолетна лица преко три године, б) три године за кривично дело за које је прописана казна лишења слободе за пунолетна лица до три године, и в) једне године за кривично дело за које је за пунолетна лица прописана нека друга казна осим казне лишења слободе. Ако се ради о извршењу следећих кривичних дела: намерна смрт (члан 111 КЗ), убиство (члан 112 КЗ), тешко убиство (члан 123 КЗ), тешка телесна повреда (члан 122 КЗ), принуда на сексуални однос (члан 189 КЗ), силовање (члан 190 КЗ), полни однос искоришћавањем стања беспомоћности (члан 191 КЗ), потражња за проституцијом (члан 195 КЗ) и трговина људима (члан 196 КЗ) која се односе на малолетника које је млађе од шеснаест година као жртву, тада период застарелости траје у сваком случају најмање до напуњене двадесетпете године живота жртве. Друга врста застарелости у малолетничком кривичном праву је застарелост извршења изречених кривичних санкција. Овде је према малолетнику правноснажно окончан кривични поступак изрицањем казне. Тако према члану 37 застарелост извршења изречене казне наступа када је од правноснажности донете пресуде протекло време од: а) четири године ако је изречена казна лишења слободе у трајању дужем од шест месеци, и б) две године ако је изречена нека друга врста и мера казне. При томе је Закон изричито одредио да се извршење сваке казне изречене малолетном учиниоцу кривичног дела окончава најкасније када осуђени малолетник напуни 25

³⁰ А. В. Серебренникова и Н. Ф. Кузнецова, *Уголовный кодекс Швейцарии*, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2002, стр. 39-41.

година живота. У смислу члана 45 Закона заштитне мере, посебно треман и дисциплинске казне које су изречене деци узраста од навршених седам до десет година као учиниоцима кривичних дела (у смислу чл. 84, 85 и 87 Кривичног законика), а које у целости или делимично нису извршене на дан 1. јануара 2007. године (као дана ступања на снагу Малолетничког кривичног закона), према изричитој законској одредби више се неће извршавати (ово је посебан облик застарелости извршења изречене заштитне мере). Но, уколико је према таквом детету ипак потребно обезбедити неопходну и посебну стручну помоћ, тада орган који спроводи извршење мере обавештава орган старатељства или посебно именовану стручну установу за помоћ малолетницима у кантону.

7) ИЗВОРИ

Act No. 1058/1996.

Act No. 1196/2004.

Act No. 262/1940.

BBl 1918 IV 1 vom 21. Dezember 1937.

BBl 1999 vom 20. Juni 2003. (Stand am 1. Januar 2013).

Beat, Ackerman J., Wiprahtiger, H., *Strafrecht, Basler Kommentar*, 2. Auflage, Helbing Lichtenhahn, Basel, 2007.

Decker, Scott H., Marteache, Nicol, *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht, 2017.

Decker, Scott H., Tas, Josine Junger, *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht, 2006.

Decreto del presidente della Repubblica No. 448/88.

Donatsch, Andreas, Tag, Brigitte, *Strafrecht I I, Verbrechenslehre*, C.F.Muller, Zurich, 2008.

Donatsch, Andreas, Tag, Brigitte, *Strafrecht*, 10.Auflage, C.F.Muller, Zurich, 2014.

Haesler, W., T., Juvenile Delinquency in Switzerland, *Eurocriminology*, broj 11/1997.

Jugendgerichtsgesetz – JGG (Bundesgesetzblatt BGBl) I, broj 599/1988.

Jugendgerichtsgesetz (JGG). (Bundesgesetzblatt BGBl) I, broj 3427; (Bundesgesetzblatt BGBl) I, broj 2554.

Niggli, M. Aleksander, Wiprahtiger, Hans, Aleksander Marc, *Kommentar Strafrecht*, Helbing Lichtenhalm, Basel, 2007.

Niggli, M. Aleksander, Heer, Martin, Wiprahtinger, Hans, *Schweizerische Strafprozessordnung*, Basel, 2014.

Ricciotti, Romano, *La giustizia penale minore*, Cedam, Padova, 2007.

- Schweizerisches Strafgesetzbuch*, Stand am 1. April 1997., Bern, 1997.
- StGB, Schweizerisches Strafgesetzbuch*, Aktuell geltende Fassung 2013, 7. Auflage, C.F.Muller, Zurich, 2013.
- StGB, StPO, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Bundesgesetz uber das Jugendstrafrecht (Jugendstrafgesetz, JStGB), Verordnung zum Strafgesetzbuch und zum Militarstrafgesetz (V-StGB-MStG)*, 7. Auflage, Liberalis plus, Zurich, 2013.
- StGB, Strafgesetzbuch, BetaubungsmittelG, WehrstrafG, WirtschaftsstrafG, Vollerstrafgesetzbuch und weitere Vorschriften*, 50. Auflage, Beck, Munchen, 2012.
- Stratenwerth, Georg, *Schweizerisches Strafrecht*, Bern, 2015.
- Stratenwerth, Georg, Niggli, M. Aleksander, Wiprachtiger, Hans, *Basler Kommentar, Strafrecht*, Basler, Basel, 2013.
- The Juvenile Delinquents Act*, Statutes of Canada, 1908.
- The Youth Criminal Justice Act*, Statutes of Canada, 2002.
- Thommen, Marc, *Introduction to Swiss Criminal law*, Universitat Zurich, Zurich, 2007.
- Zermatten, Jean, *Realizing the Rights of the Child*, C. F. Muller, Zurich, 2007.
- Zermatten, Jean, *The Swiss Federal Statute on Juvenile Criminal law*, Springer, Dordrecht, 2006.
- Перић, Обрад, Развој малолетничког кривичног права и решења заступљена у новом кривичном законодавству о малолетницима у Републици Србији, *Бранич*, Београд, број 1-2/2007.
- Серебреникова, А. В., Кузнецова, Н. Ф. *Уголовный кодекс Швейцарии*, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2002.
- Симовић, Миодраг et al., *Малолетничко кривично право*, Бања Лука, 2015.

8) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Од најстаријих времена, још из периода старих цивилизација и првих писаних правних споменика, међу учиниоцима кривичних дела се поред пунолетних лица јављају и малолетна лица. На њих је и тада кривично право гледало на нешто другачији начин, имајући у виду карактеристике њиховог узраста, степен недовољне душевне зрелости и развијености, те смањене способности за расуђивање и одлучивање о својим поступцима. То је време када су малолетници називани „делинквенти у умањеном издању“. Они нису могли да буду субјект кривичне одговорности због своје психичке неразвијености и неспособности да оцене морални значај учињеног кривичног дела. Под утицајем низа међународних стандарда у многим државама се доносе прописи који на посебан, специфичан начин уређују кривичноправни положај малолетника чиме се ствара малолетничко кривично право које се развија кроз два самостална система. Први кривичноправни систем је класичан, конвенционалан систем

према коме су у кривичном закону или законуику јединствено прописане одредбе о одговорности и кажњивости, како пунолетних тако и малолетних учинилаца кривичних дела, уз уважавање посебних карактеристика личности малолетника због њиховог узраста, незрелости и особина личности. Највећи број кривичних законодавстава и данас прихвата овај систем. Други је модеран, савремени, заштитнички кривичноправни систем према коме се доносе посебни малолетнички кривични закони, који на специфичан начин уређују положај малолетника у кривичном праву, основе њихове кривичне одговорности и систем кривичних санкција.

Следећи ове модерне тенденције и Швајцарска конфедерација је донела посебан Савезни Закон о малолетничком кривичном праву (Малолетнички кривични закон) – *Bundesgesetz über das Jugendstrafrecht (Jugendstrafgesetz, JStG)* јуна 2003. године (који је ступио на снагу 1. јануара 2007. године). Тиме је на специфичан начин уређен положај малолетних учинилаца кривичних дела који је до тада био регулисан Кривичним законом из 1937. године (*Schweizerisches Strafgesetzbuch*). На тај начин је у Швајцарској створен заокружени систем „малолетничког кривичног права“ које уважава низ специфичности малолетних лица с обзиром на њихов узраст, биолошко, социјално, психолошко и медицинско стање као што је случај и у Аустрији, Канади, Италији, Немачкој, Финској, Француској, Хрватској, Македонији, Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори итд. Малолетнички кривични закон Швајцарске конфедерације у одредби члана 1 истиче да се примењује према лицима која су пре навршених осамнаест година учинила кривично дело прописано у Кривичном законуику или другим савезним законом. При томе је суд дужан да се у кривичном поступку који води према малолетнику придржава принципа из члана 2 Закона – а то су: а) заштита, и б) васпитање малолетника, уз пуно уважавање животних околности малолетника и односа у његовој породици, као и в) потреба развоја његове личности. Сви ови захтеви су у складу са релевантним међународним стандардима о малолетничком кривичном правосуђу. Швајцарски Малолетнички кривични закон у погледу одређивања граница малолетства предвиђа специфично решење. Тако је у члану 3 изричито прописано да се као малолетник сматра лице које је извршило кривично дело у узрасту од навршених десет година до ненавршених осамнаест година. Уколико се ради о лицу узраста до десет година старости – дете (члан 4) које је извршило кривично дело, тада се не води кривични поступак, већ се о томе обавештава законски заступник детета (родитељ, усвојилац или старалац), односно орган старатељства ако је таквом детету потребна посебна врста помоћи. Интересантно је да се овде не прави разлика између млађег и старијег малолетника. Малолетнички кривични закон у Швајцарској конфедерацији у поглављу трећем разликује две врсте санкција које се могу изрећи малолетним учиниоцима кривичних дела. То су: а) заштитне мере (*Schutzmassnahmen*), и б) казне (*Strafen*). Без обзира за коју се

од ових кривичних санкција суд одлучи, потребно је да претходно спроведе испитивање личности малолетника (чл. 5–9) које се односи на упознавање и разјашњење личних односа малолетника, те посматрање и процену његове личности, као и карактерних особина и сл., било на слободи или у амбулантним или у стационарним условима. У случају постојања озбиљног повода за сумњу у психичко или физичко здравље малолетника суд доноси одлуку о смештају малолетника у отворену или затворену установу ради примене одговарајућег третмана, коме обавезно претходи медицински или психолошки преглед од стране надлежне установе. Малолетничко кривично право предвиђа следеће заштитне мере за малолетне учиниоце кривичних дела. То су: а) надзор, б) лична брига, в) амбулантно лечење, и г) смештај код приватних лица или у васпитне или терапеутске установе. Заштитне мере (*Schutzmassnahmen*) су основне, примарне и најзначајније мере друштвене реакције које се примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела под следећим условима: а) да је малолетник извршио кривично дело за које је у закону прописана казна без обзира на врсту и меру, и б) да је малолетник дао изјаву да му је неопходан посебан васпитни надзор или терапеутско лечење. Ако су испуњена ова два кумулативна услова суд доноси пресуду којом малолетнику изриче заштитну меру по свом слободном уверењу и избору, независно од тога да ли је малолетник крив за учињено кривично дело или не. Прва заштитна мера је надзор (*Aufsicht*) из члана 12. Она се може изрећи уколико постоји могућност да лице које врши родитељско старање или хранитељ предузме мере предострожности чиме би се обезбедио одговарајући васпитни надзор или терапеутско лечење малолетника који је извршио кривично дело. Изрицањем ове мере суд у пресуди одређује одговарајуће лице или установу који врше надзор над малолетником, његовим животом, школовањем или радом, односно понашањем и испуњавањем својих обавеза. Закон је искључио примену ове мере према малолетнику коме је у законом предвиђеном поступку постављен старалац.

Лична брига (*Personliche Betreuung*) из члана 13 је друга врста заштитних мера која се изриче ако суд дође до уверења да према малолетнику није довољно изрећи меру васпитног надзора или терапеутског лечења од стране одговарајућег лица или установе. Применом ове мере суд одређује одговарајуће лице које пружа подршку родитељима, односно хранитељима у њиховом васпитном задатку. При томе, ово лице непосредно и лично преузима бригу о малолетнику, његовом понашању, уздржавању од кршења норми правног поретка и вршења кривичних дела. Суд, такође, применом ове мере може да пренесе одређена овлашћења на одговарајуће лице које врши личну бригу над малолетником а која су везана за васпитање, третман и образовање малолетника. Тако се на одговарајући начин може и ограничити родитељска брига. У члану 14 Малолетнички кривични закон предвиђа заштитну меру: „Амбулатно лечење“ (*Ambulante Behandlung*). Она се примењује ако су испуњени

следећи услови: а) да је малолетник извршио кривично дело предвиђено у закону, и б) да малолетник пати од психичких сметњи, оштећења у развоју личности или да је зависан од употребе опојних дрога или сличних средстава. При изрицању ове мере суд истовремено одређује и установу у којој ће се такво лечење спровести. Преко извештаја ове установе о току и резултатима примењених медицинских, терапеутских и других третмана суд прати извршење ове заштитне мере, односно издаје установи одређена упутства и препоруке у функцији органа надзора. Последња врста заштитних мера из члана 15 јесте: „Смештај код приватних лица или у приватне или јавне васпитне или терапеутске установе“ (*Unterbringung*). Ова се мера изриче уколико се неопходно васпитање малолетника и брига над животом малолетника не може обезбедити изрицањем и извршењем неке друге заштитне мере. Приликом изрицања ове мере суд у пресуди може да одлучи да се смештај малолетника обави: а) код приватних лица, б) у васпитној установи, и в) у терапеутској установи. Битно је да се ради о лицу или установи, која по процени, уверењу суда може на најбољи и најефикаснији начин да малолетнику пружи неопходну васпитну и терапеутску помоћ. Пре смештаја малолетника ради примене одговарајућег третмана његове психичке сметње у отворену или затворену установу (приватног или јавног карактера) суд је дужан да спроведе одговарајуће медицинско или психолошко вештачење (евалуацију) малолетника, уколико то већ није спроведено у поступку разјашњења личних односа, посматрања и процене малолетника. Друга, тежа врста кривичних санкција које прописује Малолетнички кривични закон у Швајцарској конфедерацији јесу казне (*Strafen*). Оне се изричу супсидијарно, ако у конкретном случају примена заштитних мера не може, према оцени суда, да оствари Законом прокламовану сврху (циљ). Два су услова потребна за изрицање казне према малолетнику (члан 11). То су: а) да је малолетник извршио кривично дело предвиђено у закону, и б) да је малолетник крив за учињено кривично дело, дакле, да поседује одређени степен свесног и вољног психолошког стања (урачунљивост), и да има одређени психички однос према учињеном кривичном делу. Или, како је то Закон рекао, да је малолетник „способан за кривично дело и да је свестан свог погрешног дела, али да он и након те спознаје наставља да делује“. Швајцарско кривично право предвиђа четири казне за малолетне учиниоце кривичних дела. Прва и најблажа врста малолетничке казне јесте опомена (*Verweis*) из члана 22. Она се састоји у прекору, упозорењу малолетника од стране суда којим му се указује на „неодобравање“ извршеног кривичног дела. Ова се казна састоји у социјално-етичкој оцени понашања малолетника које са становишта правног поретка суд не одобрава. Тада му суд изриче опомену ако је дошао до уверења да је само упозорење довољно да се кривично одговоран малолетни учинилац кривичног дела одврати од даљег вршења истог или других кривичних дела. Дакле, опомена се састоји у формалном неодобравању извршеног кривичног

дела. Лични рад (*Personliche Leistung*) је друга врста казне (члан 23) чијом применом се малолетник упућује да обави лични рад, без накнаде, у корист друштвене заједнице: социјалних установа, фабрика од јавног значаја, лица са посебним потребама или оштећеног (али само уз његову писмену сагласност). Закон је изричито одредио да се рад малолетника мора прилагодити његовим годинама (узрасту) и способностима. Но, суд је овлашћен да лични рад изрекне и у форми (облику) учешћа малолетника на одговарајућим стручним курсевима или другим сличним манифестацијама. Приликом изрицања казне личног рада малолетника, суд одређује и конкретно време његовог трајања – највише до десет дана. За малолетнике који су у време извршења кривичног дела навршили петнаест година живота, казна личног рада се може изрећи и у трајању до три месеца. Уколико малолетник не изврши наложени лични рад у одређеном року или га врши некавалитетно и неефикасно (лоше), орган који спроводи извршење казне га опомиње уз давање новог крајњег рока за извршење наложеног личног рада. Попут других савремених кривичних законодавстава и швајцарско малолетничко кривично право познаје новчану казну (*Busse*) у члану 24. Она се изузетно може изрећи за учињено кривично дело, али не сваком малолетнику, већ само малолетнику који је у време извршења кривичног дела навршио петнаест година живота. При изрицању ове казне, суд води рачуна о личним (у првом реду, имовинским) приликама малолетника. Тако суд може малолетнику да изрекне новчану казну у износу до две хиљаде франака (новчана казна у одређеном-фиксном износу), одређујући и рок њеног плаћања у целости или у ратама, зависно од могућности малолетника. Суд може да изречену новчану казну преиначи, делимично или у целости, у казну личног рада, односно у лишење слободе у трајању до тридесет дана (суплеторни затвор), осим ако је малолетник без своје кривице постао неспособан за њено плаћање. Најтежа казна која се може изрећи малолетном учиниоцу кривичног дела је предвиђена у члану 25 – казна лишења слободе (*Freiheitsentzug*). Она се састоји у одузимању слободе кретања малолетнику за пресудом одређено време и смештању у посебну заводску установу. Казна лишења слободе се може изрећи ако су испуњени следећи кумулативни услови: а) да је малолетник у време извршења кривичног дела навршио петнаест година, и б) да је малолетник извршио кривично дело (злочин или преступ) предвиђен законом. Тада му суд изриче казну лишења слободе у трајању од једног дана до годину дана, осим ако се ради о малолетнику узраста од шеснаест година коме се може изрећи казна лишења слободе у трајању до четири године. На захтев малолетника суд који је изрекао казну лишења слободе у трајању до три месеца може да је преиначи у казну личног рада у истом трајању. Казна лишења слободе малолетника се може извршавати: а) на дневном нивоу, и б) у полуотвореној затворској установи са циљем обнављања способности за бављење одређеним пословима.

JUVENILE CRIMINAL LEGISLATION IN THE SWISS CONFEDERATION

Abstract: The Swiss Law on Juvenile Criminal Law of 2003 belongs to a group of modern laws that regulate in a specific way the status of juvenile offenders in substantive, procedural and applicable law. The law refers to juvenile perpetrators of crimes aged 10 to 18 years at the time of the commission of the crime. Persons below this age are treated as children outside the area of criminal law and are subject to social assistance measures. The Law emphasizes the obligation of the court to take into account the protection of their personality, respect for life and family circumstances, and the development and raising of juveniles when complying with the criminal procedure against minors, which is in accordance with international standards. The law distinguishes two types of sanctions that can be imposed on juvenile perpetrators of criminal offenses: protective measures pertaining to perpetrators who need special supervision or therapeutic treatment and penalties related to juvenile perpetrators of serious crimes. In each case, the Court preliminary examines the personality of the minor and his personal relationship and character. In certain cases, the court may pass a decision on outpatient or stationary (institutional) supervision of a minor. As a rule, this is preceded by a medical or psychological examination of the competent institution. It is also possible to use protective precautionary measures even during the examination of personal relationships of juveniles.

Key words: Juvenile, criminal offense, court, liability, sanctions, Swiss criminal law.